

परित्यागहेतावनः करणवृत्तिविशेषे । ५ निर्विकारचित्तत्वे । “मनसो निर्विकारत्वं धैर्यं सत्स्वपि हेतुषु” एतदभिप्रायेण “पिकारहेतौ सति विक्रियन्ते येषां न चेतांसि तस्य धीराः” इति कुमा० उक्तम् । “कुर्यां हरस्यापि पिनाकपाणे धैर्यं च्युतिं के सम धन्विनोऽन्ये” कुमा० । “अवधीर्यं धैर्यकविता दयितम्” भावः । हनाय-कयोर्गुणभेदे धीरतागच्छेदग्रम् । ७ पुरुषगुणभेदे यथा “शोभा विद्यासो माधुर्यं गाम्भीर्यं धैर्यं तेजसी । जलितौदार्यं मित्यष्टौ सत्वजाः पौरुषा गुणाः” इत्युद्दिष्टम् । “व्यवसायादचलनं धैर्यं” विष्णो महत्त्वम् । सा० ८० लक्षितम् उदाहृतम् “श्रुताप्सरोगोतिरपि क्षणेऽपि नृ हरः प्रसंख्यानपरो बभूव । आत्मेश्वराणां न हि जातु विन्नाः समाधिभेदप्रभवो भवन्ति” । स्वार्थे धृज् । पुरुषमेधयन्ते ऋषीन् देवभेदे पु० । तदुपक्रमे “मेधाये रथकारं धैर्याय तच्चाणम्” यजु० १०।७

धैवत पु० धीमतामयम् अण् प्रभो० । तन्त्वोक्त्येत्यतः सप्तस्वरेषु षडे स्वरैः तद्वत्त्वं यथा “गत्वा नाभेरधोभागं वस्तिं प्रायोर्द्धगः पुनः । धावन्निव च यो याति कण्ठं देशं स धैवतः” सङ्गीतदामो “अत्रस्तु धैवतं रीति” सङ्गीतशास्त्रात्तरस्यावसरत्वेत्यतम् । अथ च वायुभवत्वेऽपि आकाशगुणत्वम् भा० सा० १८४ अ० उक्तं यथा “तत्त्वैकगुणमाकाशं शब्द इत्येव तत् स्वरतम् । तस्य शब्दस्य वक्ष्यामि विस्तरं विविधात्मकम् । षड्ज-कृष्णभास्वरौ मध्यमो धैवतस्तथा । पञ्चमश्चापि विज्ञेयस्तथा चापि निषादवान् । एष सप्तविधः प्रोक्तो गुण आकाशसम्भवः । ऐश्वर्येण तु सर्वत्र स्थितोऽपि षट्हादिषु । ऋद्धभेरीशङ्खानां स्तनयित्वोरथस्य च । यः कश्चिच्छ्रूयते शब्दः प्राणिनोऽप्राणिनोऽपि वा । एतेषामेव सर्वेषां विषये संप्रकीर्तितः । एवं वक्तु-विधाकारः शब्द आकाशसम्भवः । आकाशजं शब्द-माहुरेभिर्वायुगुणैः सह । अव्याहृतैर्यतये न वेत्ति विषमस्थितेः” । [तः । धीनोभावे ।

धैवत्य न० धीनोभावः अण् दाण्डिनायनेत्यादि० नि० नस्य धैवर पुंस्त्री धीवरस्यापत्यं वा० अत इज बाधित्वा वेदे अण् । धीवरापत्ये “सरोभ्यो धैवरम्” यजु० १०।१६ लोके तु इज धैवरिरित्येव ।

धोयी पु० कविभेदे “धोयो कविः क्षमापतिः” गीतगो०

धोड पुंस्त्री धुर-वधे अथ रस बलस्य डः । (ठोँड़ा)

मर्पभेदे डुण्डु भे गच्छरं स्त्रियां जातिस्वात् डीप् । धोर गतौ सकञ्चातुर्यं अकञ्चा० परञ्चट् । धोरति अधी-रीत् । दुधोर ऋदिट् णिच् चङि अडुधोरत् त । धोरण न० धोर-गतौ करणे ल्युट् । १ यानमात्रे हृस्वव-रथादौ लिका० । भावे ल्युट् । २ गतौ । धोरणि(णौ) स्त्री धोर-अनि वा डीप् । परम्परयाम् जटाधरः । “यैर्माकन्दवने मनोवपवने सद्यः स्तुतस्माधु-रीधाराधोरणिधौतधामनि घराधीश्वरमात्रस्वरते । तेषां नित्यविनोदिनां सुकतिनां माधोक्पानां पुनः कावः किञ्च करोति केतकि ! यतस्तज्ज्ञापि केवीस्यवी” उद्भटः । धोरित न० धुर-धोर-वा भावे क्त । १ वधे २ गतौ ३ अथ-गतिभेदे हेमच० । स्वार्थे क । तत्त्वार्थे अमरः ।

धौत त्रि० धाव-क्त ऊठ् । १ प्रचालिते २ मार्जिते ३ शोधिते हेम० “द्विषद्भौतं स्त्रिया धौतं यद्भौतं रजकेन च । अधौतं तत् विजानीयात् दशा दक्षिणपश्चिमे” कर्मलो-चनम् । “धौतोत्तरीयप्रतिमच्छवीनि” “परितच धौतसुखरुक्मविलसदहिमांशुमखल्लाः” भावः । ४ रीत्ये न० राजनि० । भावे क्त । ५ प्रचालने न० ।

धौतकट पु० नित्यकर्म० स्तननिर्मितपालभेदे (धोकडा) जटा-धौतकोषज न० धौतं प्रचालितं कोषजं नित्यक० । लघिकोष-जाते वस्त्रभेदे शब्दर० । [वस्त्रे अमरः ।

धौतकौषेय न० नित्यकर्म० । प्रचालिते लघिकोषजाते धौतबली स्त्री धौताञ्जन्यां त्र्यङ्गटे शिखरभेदे हारा० ।

धौतमूलक पु० चीनराजभेदे “अर्कजच बबोहानां चीनानां धौतमूलकः” भा० उ० ७१ अ० । धौतं मूलं यस्य कप् । २ प्रचालितमूलयुक्ते त्रि० ।

धौतय न० धौतमिव वणं याति रा-क । सैम्भने नैघण्टु प्रका० ।

धौतरि त्रि० धूतमेव धौतं कम्पनकृच्छति ऋ-क्ति । कम्पन-कारके स्त्रियां डीप् । “स सवान्तुभोलाभिर्धौतरीभिः” ऋ० ६।४४।७ “धौतरीभिः कम्पनकारीभिः” भा० ।

धौतशिल न० धौता शिला द्रव्य । स्फटिके लिका० ।

धौताञ्जनो स्त्री त्र्यङ्गटे शिखरभेदे मेदि० ।

धौती स्त्री धू-कर्तरि क्तिच् स्वार्थे अण् डीप् । चलन-कर्तरि “धौधौतीनामहिहन्तारिणक् पथः” ऋ० २।१३।५ “धौतीनां कम्पनीनाम्” भा० । धूति-स्वार्थे अण् डीप् । २ हठयोगाङ्गभेदे हठयोगशब्दे दृश्यम् ।

धौनु मार न० धुनुमारमधिकृत्य कृतो ग्रन्थः अण् । भारत-वनपर्वान्तर्गतोपाख्यानभेदे “इन्द्रदुम्नसुपाख्यानं धौनु-